

אוניברסיטת חיפה

מערך אשכול

קורס משפט ושיטור: בין סמכויות המשטרה וזכויות האדם 6448

שנה"ל תשע"ה סמסטר א'

על הקורס: אחד מעמודי התווך של החברה הדמוקרטית הוא זכויות האדם. אלה כוללות חמש קבוצות עיקריות: זכויות אזרחיות, פוליטיות, כלכליות, סוציאליות ותרבותיות. מתוך קבוצות אלה מתמקד הקורס בעיקר בקבוצת הזכויות האזרחיות הכוללת בין השאר את חופש הביטוי, חופש התנועה וחופש ההפגנה והאסיפה. אנו בוחנים את שאלת מימושן של זכויות האדם בישראל במקום בו הן מתנגשות עם ערך המהווה אף הוא עמוד תווך בדמוקרטיה הישראלית – הסדר והביטחון החברתי, שמרבית הסמכויות לייצבו מסורות בידי המשטרה.

מטרת הקורס: להכיר את דברי החקיקה, הפסיקה והמחקר המשפטי העוסקים בשאלת האיזון בין זכויות האדם וסמכויות המשטרה בישראל, בעיקר לאחר חקיקת חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. התלמידים יכירו, בתום הקורס, את מגוון הסוגיות המשפטיות העוסקות בשאלה זו ויוכלו, באמצעות הכלים הנלמדים בקורס, לנתח אירועים בהם מתעוררת לכאורה סתירה בין זכויות חשודים ונאשמים ובין סמכויות המשטרה.

שיטת הלימוד: הרצאות פרונטליות ודיונים.

חובות ודרישות הקורס:

1. קריאה שוטפת של ספרות החובה לקראת כל שיעור.
2. **נוכחות** בשיעורים (מהתחלה עד הסוף) היא בגדר חובה. היעדרויות עלולות להשפיע לשלילה על ציון הקורס ואף על החלטה על אי עמידה בדרישות הקורס.
3. **מבחן מסכם:** ציון המבחן המסכם יהווה את ציון הקורס. ציון זה יושפע לחיוב מהשתתפות בכתה, או לשלילה כתוצאה מהיעדרות.

אתיקה

1. **שימוש במחשבים בכתה:** השימוש במחשבים בכתה מותר לצרכי הקלדת השיעור בלבד. תלמיד שייתפס גולש, בודק דוא"ל, משחק או משתמש במחשב שלא לצורך הקלדת השיעור, יורחק ותירשם לחובתו הערת משמעת.
2. **אי שימוש במכשירי טלפון סלולרי:** התלמידים נדרשים לכבות את הטלפונים הסלולריים שלהם לפני כניסתם לשיעור. שימוש בטלפון בין אם לקבלת שיחות או שיגור מסרונים עלול להביא להרחקת התלמיד מהשיעור.

רשימת השיעורים

מספר השיעור	נושא השיעור	הערות
1	חוק יסוד : כבוד האדם וחירותו וסמכויות המשטרה	הצגת המאפיינים הכלליים של הסמכויות המסורות בידי המשטרה והמאפיינים הכלליים של זכויות האדם מאז חקיקת חוק יסוד : כבוד האדם וחירותו.
2		
3	העקרונות לפעילות המשטרה באכיפת החוק בחברה דמוקרטית.	הצגת העקרונות המנחים את עבודת המשטרה בחברה דמוקרטית בכלל וב ישראל בפרט והאיזון ביניהם.
4	שלילת חירות ומגבלות הסמכות.	סמכות המעצר וסמכויות נלוות אל מול זכויות החשוד.
5		
6		
7	זכויות אדם בהליכי חקירה.	לימוד והכרת המתח בין זכויות הנחקרים ובין הליכי החקירה והביקורת השיפוטית על עבודת החקירה המשטרתית.
8		
9	הזכות לפרטיות והאזנת סתר.	הכרת מגבלות השימוש בהאזנות הסתר לאור הזכות לפרטיות.
10	פרסום שמות חשודים.	הכרת הסוגיות העקרוניות העיקריות הנוגעות לאיזון בין עיקרון פומביות הדיון, זכות הציבור לדעת ובין הזכות לשם טוב של אדם.
11	עיקרון השוויון ואכיפה בררנית.	דיון בתופעת האכיפה הסלקטיבית, מקורותיה, סיבותיה והשפעותיה על מדיניות אכיפת החוק של המשטרה.
12	זכות הקניין וחילוט רכוש.*	לימוד והכרת הבסיס החוקי לחילוט רכוש ככלי במאבק בפשיעה אל מול מגבלות זכות הקניין.
13	חופש ההפגנה והסדר הציבורי.*	עימות האינטרס הציבורי לסדר ציבורי אל מול האינטרס והזכות של פרטים וקבוצות להתקהל למטרות שונות.
14	אחריות המשטרה בנויקין.*	הכרת ההגנות העומדות לשוטרים ולמשטרה בבואם למלא את תפקידם ואת אחריותם בנויקין במקרה של ביצוע רשלני.

*שיעורים אופציונליים.

קשר:

ד"ר עמיקם הרפז : amikamh@gmail.com

טלפון : 054-7491431

קבלת תלמידים על פי תיאום מראש.

רשימת קריאה

נושא ראשון – חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וסמכויות המשטרה.

חוקים

חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו תשנ"ב – 1992
חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), תשנ"ו – 1996.
פקודת המשטרה (נוסח חדש), התשל"א-1971.

מאמרים – חובה

דורנר, דליה. (תשנ"ז). השפעת חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו על דיני המעצרים. *משפט וממשל*, ד' עמ': 13 – 25.

קרפ יהודית. (1996). "החקיקה הפלילית לאור חוקי היסוד". *מחקרי משפט*, יג' עמ': 275 – 290.

מאמרים – רשות

¹ ברק, אהרון. (תש"ס). השלכותיו של חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו". מבחר כתבים שער ב', עמוד 401.
קרמניצר, מרדכי. (תשנ"ד – תשנ"ה). המשטרה וזכויות האדם. *משפט וממשל* ב', עמוד 159.

נושא שני – העקרונות לפעילות המשטרה באכיפת החוק בחברה דמוקרטית.

מאמרים – חובה

ביין, דן. (1991). העקרונות הכלליים לפעילות המשטרה באכיפת החוק בישראל – ההיבט המשפטי. פלילים – ב, עמודים: 133 – 165.

דותן, יואב. (2012). הסדרים ראשוניים ועיקרון החוקיות החדש. *משפטים* מב, עמודים 379 – 447.

מאמרים – רשות

Tyler, T. (2004). Enhancing Police Legitimacy. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 593:84–99.

Sunshine, J., & Tyler, T. (2003). The Role of Procedural Justice and Legitimacy in Shaping Public Support for Policing. *Law and Society Review*, 37(3):513–548.

פסיקה

ע"פ 44/81 מויאל ואחרים נגד מדינת ישראל, פ"ד לו (1) 505, 516.

בג"ץ 11/89 אברהם פריד נ' משטרת ישראל, פ"ד מג (2) 769.

נושא שלישי – שלילת חירות ומגבלות הסמכות.

חוקים

חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – חיפוש בגוף ונטילת אמצעי זיהוי), תשנ"ו-1996.

פסיקה

בג"ץ 465/75 יצחק דגני נגד שר המשטרה ואחי'. פ"ד ל' (1), 337, תשל"ו – תשל"ז 1976.

דנ"פ 2316/95, בש"פ 537/95 - עימאד גנימאת נ' מדינת ישראל. פ"ד מט(4), 589.

בג"ץ 355/79, קטלן נגד שב"ס, פ"ד לד (3) 249.

ע"פ 663/81 אברהם חורי נ' מדינת ישראל, פ"ד לו (2) 085.

ע"פ 4988/08 איתן פרחי נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו).

ע"פ 1641/04 לוינ' נ' מדינת ישראל, פ"ד נט (3) 785

מאמרים – רשות

לרנאו, חגית. (2008). מתכון לחקיקה לא יעילה: המקרה של חוק המעצרים. מחקרי משפט כד' (1), עמודים 123 – 163.

Packer Herbert. (1964). Two Models of Criminal Process. *University of Pennsylvania Law Review*, 113 (1): 1-23.

נושא רביעי – זכויות אדם בהליכי חקירה.

פסיקה

ע"פ 5121/98 יששכרוב נ' התובע הצבאי הראשי, פ"ד סא (1) 461. 2006.

דנ"פ 4530/97, מדינת ישראל נגד אלעביד, פ"ד נא (1) 736.

ע"פ 1301/06 עיזבון אלזם נגד מדינת ישראל (פורסם בנבו).

ע"פ 2869/09 זינאתי נגד מדינת ישראל (פורסם בנבו).

ע"פ 5956/08 אל עוקה נגד מדינת ישראל (פורסם בנבו).

דנ"פ 5852/10 מדינת ישראל נגד שמש (פורסם בנבו).

רע"פ 10141/09 אברהם בן חיים נגד מדינת ישראל (פורסם בנבו).

מאמרים – חובה

הרנון, אליהו. (תשכ"ז). ראיות שהושגו באמצעים בלתי הוגנים. הפרקליט, כג, 27.

מאמרים – רשות

סנג'ור, בועז. (תשע"ב). כלל פסילת הראיות שהושגו באמצעים פסולים מתפתח, אך עדיין ללא נכונות לשלם מחיר חברתי (ולזכות אשם בעבירה חמורה שעודנו חי). משפטים על אתר ד, 25.

נושא חמישי הזכות לפרטיות והאזנת סתר.

חוקים

חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א – 1981.

חוק האזנת סתר, התשל"ה – 1979.

חוק המחשבים, התשנ"ה – 1995.

פסיקה

ע"פ 1302/92 מדינת ישראל נגד נחמיאס פ"ד מט (3).

בג"ץ 5207/04 דוד אפל נ' היועץ המשפטי לממשלה (פורסם בנבו).

ע"פ 10532/09 נאפע סמהדאן נגד מדינת ישראל (פורסם בנבו).

בש"פ 7064/08 מדינת ישראל נגד ליאורה ברקו (פורסם בנבו).

ע"פ (ת"א) 71227/01, מדינת ישראל נגד טננבאום. פ"מ תשס"א(2) 595. (קריאת רשות).

נושא שישי – פרסום שמות חשודים.

חוקים

חוק בתי המשפט, (נוסח משולב) התשמ"ד – 1984.

פסיקה

בש"פ 5759/04, תורגימן נגד מדינת ישראל, פ"ד נח (6) תשס"ד/תשס"ה 2004.
בש"פ 2484/05 דוד פרי נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו).
בג"ץ 6126/94 גיורא סנש ואח' נ' רשות השידור ואחרים, פ"ד נג (3), 817. (קריאת רשות).

מאמרים – חובה

לבונטין, איתן. (תשנ"ט – תש"ס). על הסמכות להגביל פרסום שמות חשודים. משפטים, ל, 249.

נושא שביעי – עיקרון השוויון ואכיפה בררנית.

פסיקה

בג"ץ 935/89 אורי גנור נגד היועץ המשפטי לממשלה פ"ד מד (2) 485.
בג"ץ 6396/96 זקין נ' ראש-עיריית באר-שבע, פ"ד נג (3) 289.
ע"פ 4855/02 מדינת ישראל נגד בורוביץ, פ"ד נט (6) 776.
ת"פ (ירושלים) 4063/06, מדינת ישראל נגד צחי הנגבי ושמואל הרשקוביץ (פורסם בנבו).
בג"ץ 5319/97 קוגן נגד הפרקליט הצבאי הראשי, פ"ד נא (5) 67.

מאמרים – חובה

טמיר, מיכל. (2008). אכיפה סלקטיבית – פרק שלישי. שריגים ליאון.
זאב, סגל ואבי זמיר. (2009). הגנה מן הצדק באור חוק סדר הדין הפלילי – סדר חדש של הגינות. הפרקליט
– ספר דוד וינר – על משפט פלילי ואתיקה. הוצאת נבו.

מאמרים – רשות

פרידמן, דניאל. (תשמ"ג – תשמ"ד). שיקול דעת שיפוטי בהעמדה לדין פלילי. הפרקליט, 155.

נושא שמיני – זכות הקניין וחילוט רכוש.

חוקים

פקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) (נוסח חדש) התשכ"ט – 1969 (סעיף 39 א, ב, ג סעיף 40)
פקודת הסמים המסוכנים (נוסח חדש) תשל"ג – 1973 (סעיף 36 א, סעיף 36 ב).
חוק איסור הלבנת הון, תש"ס – 2000, סעיף 21 (א – 1).
חוק מאבק בארגוני פשיעה, תשס"ג – 2003, סעיפים 5 – 8.

פסיקה

ע"פ 7475/95 מדינת ישראל נ' צירלי בן שטרית, פ"ד נב (2) 385.
תפ"ח (ת"א) 1049/07 מדינת ישראל נ' יוסף (אסי) בן פליקס אבוטבול (פורסם בנבו).
בש"פ 6817/07 מדינת ישראל נגד יוסף סיטבון (פורסם בנבו).
ע"פ 4980/07 אלון כהן נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו).

נושא תשיעי – זכות ההפגנה והסדר הציבורי.

פסיקה

בג"צ 148/79, סער נ' שר הפנים והמשטרה, פ"ד לד (2), 169.
בג"ץ 2557/05 מטה הרוב נ' משטרת ישראל, פ"ד סב (1) 200.
בג"ץ 153/83 אלן לוי נ' מפקד המחוז הדרומי של משטרת ישראל, פ"ד לח (2) 393.
בג"ץ 8988/06 יהודה משי זהב נ' אילן פרנקו - מפקד מחוז ירושלים (פורסם בנבו).
בג"ץ 2481/93 יוסף דיין נ' ניצב יהודה וילק, מפקד מחוז ירושלים, פ"ד מח (2) 456.
רע"א 10520/03 בן גביר איתמר נגד אמנון דנקנר. (פורסם בנבו - קריאת רשות).

מאמרים – חובה

ליבאי, דוד. (תשל"ב – תשל"ג). הזכות להפגין ולהתקהל בישראל. עיוני משפט, כרך ב, עמודים 54 – 70.

מאמרים – רשות

מדינה ברק ודרור וגשל. (2010). בין מחאה למטרד מאיים: הפגנה ליד ביתם של אנשי ציבור. חוקים ב, 197.

נושא עשירי – אחריות המשטרה בנוזיקין.

חוקים

פקודת הנוזיקין (נוסח חדש).

פסיקה

ע"א 337/81 שלמה בוסקילה נ' מדינת ישראל, פ"ד לח (3) 337.
ת"א (מרכז) 770-12-07, עיזבון המנוחה עמרם נגד משטרת ישראל (פורסם בנבו).
רע"א 5277/08 עזבון המנוח אמיר אליקשוולי נ' מדינת ישראל - משטרת ישראל (פורסם בנבו).
ת"א (תל-אביב-יפו) 1173-06 - רגב שוובר נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו).

מאמרים – חובה

גלעד, ישראל. (תשנ"ה). האחריות בנוזיקין של רשויות ציבור ועובדי ציבור. משפט וממשל, ב, 339.
גדרון, תמר. (תשע"א). אחריות המדינה, גופים ציבוריים וממלאי תפקידים ציבוריים לנזק שנגרם ברשלנות – מדרון חלקלק. הפרקליט, נ"א 2 עמודים 444-446, 483 – 448.